

Sygn. akt II NSNc 104/23

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Księżak

Elżbieta Mazur-Orlik (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie zainicjowanej wnioskiem L. S.

z udziałem J. S., A. S., J. S.1

o stwierdzenie nabycia spadku po B. O.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 16 lutego 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 15 czerwca 2009 r., sygn. II Ns 579/09:

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie i umarza postępowanie;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 15 czerwca 2009 r., II Ns 579/09 Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi stwierdził, że spadek po B. O., synu J. i W., zmarłym w dniu [...]1978 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł., na podstawie ustawy nabyły córki: Z. O. (córka B. i M.) i L. S. z domu O. (córka B. i M.) po 1/2 części każda z nich.

W uzasadnieniu sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904 ze zm.) Sąd Rejonowy wskazał, że wnioskiem z dnia 9 kwietnia 2009 roku L. S. wniosła o stwierdzenie

nabycia spadku po B. O. na podstawie ustawy. Na rozprawie w dniu 15 czerwca 2009 r. wnioskodawczyni oświadczyła, że jest to pierwsze postępowanie spadkowe po spadkodawcy.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

B. O. zmarł w dniu [...]1978 r. w Ł., gdzie ostatnio stale zamieszkiwał w dzielnicy Ł. Spadkodawca zmarł jako wdowiec, pozostawiając dwoje dzieci: L. S. (która złożyła zapewnienie spadkowe) i Z. O. (która zmarła w 2002 r.). Spadkodawca nie sporządził testamentu.

Córki nie zawierały ze spadkodawcą umowy o zrzeczeniu się dziedziczenia, nie złożyły oświadczeń o odrzuceniu spadku w przepisany termin, ani nie zostały uznane za niegodne dziedziczenia.

Spadek po Z. O. , na mocy postanowienia, nabyła w całości, na podstawie ustawy, siostra L. S. (akt stanu cywilnego k. 5; zapewnienie spadkowe L. S. k. 7, akty stanu cywilnego – k. 10,18 oraz k. 35 w aktach sprawy o sygn. akt II Ns 861/08).

W ocenie Sądu Rejonowego ustalenia stanu faktycznego pozostawały niewątpliwe; zostały oparte na dokumentach, złożonym zapewnieniu spadkowym, odebranych od spadkobierczyni w trybie art. 671 k.p.c. oraz oświadczeniu wnioskodawczyni, że nie toczyło się wcześniej postępowanie spadkowe po B. O..

Dokonując subsumpcji, Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z regulacją zawartą w art. 924-925 k.c., spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy – z tą chwilą spadkobiercy z mocy samego prawa nabywają spadek – wstępują w ogół praw i obowiązków, niezależnie od swojej woli, czy wiedzy w tym przedmiocie.

W niniejszej sprawie podstawę dziedziczenia stanowi ustawa. Stosownie do treści art. 926 k.c., istnieją dwa reżimy dziedziczenia: ustawowy i testamentowy. Jak wynika ze złożonego zapewnienia spadkowego, spadkodawca nie sporządził testamentu. Dlatego też, o tym kto i w jakiej części jest spadkobiercą decydowały przepisy Kodeksu cywilnego (art. 926 § 2 k.c.).

Porządek dziedziczenia określają przepisy od art. 931 k.c. i następne. W pierwszej kolejności do dziedziczenia z ustawy powołani są małżonek i dzieci

spadkodawcy. Dziedziczą oni, co do zasady, w częściach równych. Spadkodawca w chwili śmierci był wdowcem. W dacie jego zgonu żyły obie córki.

Ze złożonego zapewnienia spadkowego wynika, że spadkodawca nie pozostawił dalszych spadkobierców ustawowych (art. 671 § 1 k.p.c.).

W toku postępowania nie stwierdzono również, aby po stronie którejkolwiek ze spadkobierczyń ustawowych zaistniały przeszkody uniemożliwiające bycie spadkobiercą; żadna z córek nie zawarła ze spadkodawcą umowy o zrzeczeniu się dziedziczenia, ani wobec żadnej z nich nie zapadło orzeczenie o uznaniu za niegodną dziedziczenia.

Do chwili zamknięcia rozprawy żadna z córek nie złożyła także oświadczenia w przedmiocie spadku (o zgonie ojca zostały poinformowane w dniu jego śmierci).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Rejonowy orzekł jak w sentencji postanowienia, określając, iż spadek po B. O. dziedziczą córki w częściach równych – po $\frac{1}{2}$ części każda z nich.

Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „Skarżący”) na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 627) w zw. z art. 115 § 1 i 1a oraz art. 89 § 1 *in princ.* u.SN wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 15 czerwca 2009 r. (II NS 579/09) o stwierdzeniu nabycia spadku po B. O., synu J. i W., zmarłym w dniu [...]1978 r. w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł.

Skarżący zarzucił:

- na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. (w jego pierwotnym brzmieniu) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym B. O., mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi faktu, iż w obrocie, w chwili zainicjowania postępowania w sprawie II Ns 579/09 funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w Łodzi z 28

grudnia 1990 r. (IV Ns II 1668/90) stwierdzające nabycie spadku po B. O. zmarłym dnia [...] 1978 r. w Ł.

- na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, jak i konstytucyjnego prawa do sądu, wyrażonego w ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po B. O.. Tym samym został stworzony stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowań nie mogą legitymować się jednoznacznym i niebudzącym wątpliwości potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje pozbawieniem ich możliwości skutecznej realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia.

Skarżący, na podstawie art. 91 § 1 u.SN wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 15 czerwca 2009 r., wydanego w sprawie o sygn. akt II NS 579/09 w całości i umorzenie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jako zasadna podlegała uwzględnieniu w całości, co skutkowało uchyleniem postanowienia z 15 czerwca 2009 r., II Ns 579/09 Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi i umorzeniem postępowania z wniosku L. S. o stwierdzenie nabycia spadku po B. O., synu J. i W., zmarłym w dniu [...] 1978 r. w Ł.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu

z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Skarga nadzwyczajna wywiedziona w niniejszej sprawie, została wniesiona z zachowaniem ww. terminu, przez podmiot uprawniony, tj. Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zgodnie z art. 89 § 1 *in fine* u.SN, skarga nadzwyczajna nie przysługuje, jeżeli orzeczenie może być zmienione lub uchylone w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Zaskarżone orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny i jest prawomocne. W analizowanej sprawie żaden z uczestników postępowania spadkowego nie wywiódł apelacji od postanowienia Sądu Rejonowego. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN). Z akt sprawy nie wynika również, że od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 ustawy o SN).

Podkreślić należy, że z uwagi na upływ terminu przewidzianego w art. 408 k.p.c., w brzmieniu sprzed nowelizacji, brak jest możliwości wniesienia skargi o wznowienie postępowania, która zgodnie z treścią uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 10 lipca 2012 r., III CZP 81/18, była jedynym możliwym środkiem wzruszenia jednego z dwóch wydanych postanowień spadkowych w tej samej sprawie. W razie istnienia szczególnej regulacji przewidującej dopuszczalność uchylenia albo zmiany danego prawomocnego postanowienia orzekającego co do istoty sprawy, wznowienie postępowania

zakończonych takim postanowieniem jest wyłączone tylko w takim zakresie, w którym podstawa uchylecia albo zmiany określona w regulacji szczególnej pokrywa się z podstawami wznowienia postępowania.

Wznowienie postępowania jest natomiast jedynym na gruncie k.p.c. sposobem usunięcia z obrotu prawnego kilku istniejących orzeczeń stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 listopada 2002 r., V CKN 1258/00). Przewidziane w art. 679 k.p.c. postępowanie nie jest właściwe do uchylecia jednego z wielu prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy. Uczestnik postępowania zakończonych postanowieniem, które się później uprawomocniło, może żądać jego wznowienia na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2, natomiast zainteresowany niebędący uczestnikiem tego postępowania może żądać jego wznowienia na podstawie art. 524 § 2, a więc jeżeli postanowienie narusza jego prawa (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 10 lipca 2012 r., III CZP 81/11; postanowienia Sądu Najwyższego: z 22 listopada 2012 r., II CSK 697/11 oraz z 10 maja 2017 r., I CSK 521/16). Zgodnie natomiast z postanowieniem Sądu Najwyższego z 14 października 2009 r., V CSK 118/09, art. 679 k.p.c. wyklucza wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku tylko w takim zakresie, w jakim na jego podstawie dopuszczalna jest zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że zaskarżone orzeczenie nie może zostać uchylone w inny sposób aniżeli w trybie skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania jednej z przesłanek szczególnych skargi za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej skarżący sformułował przeciwko zaskarżonemu orzeczeniu zarzuty odwołujące się do trzech przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy rozważył zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. (w jego pierwotnym

brzmieniu) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym B. O., mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi faktu, iż w obrocie, w chwili zainicjowania postępowania w sprawie II Ns 579/09 funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w Łodzi z 28 grudnia 1990 r., IV Ns II 1668/90 stwierdzające nabycie spadku po B. O. zmarłym [...]1978 r. w Ł. Nie ulega wątpliwości, że postępowanie w przedmiocie nabycia spadku po B.O. zostało prawomocnie rozstrzygnięte postanowieniem Sądu Rejonowego w Łodzi z 28 grudnia 1990 r., IV Ns II 1668/90.

W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, sąd ma obowiązek podejmowania działania z urzędu. Obowiązek działania *ex officio* oznacza, że sąd nie może poprzestać na tym, co zostanie zaoferowane przez uczestników postępowania, bowiem ocenić musi, czy stwarza to wystarczającą podstawę do prawidłowego stwierdzenia, kto nabył spadek. Sąd, aby zadośćuczynić obowiązkowi wynikającemu z art. 677 k.p.c., powinien ustalić pełny krąg spadkobierców ustawowych, ewentualne istnienie testamentu i jego ważność, sprawdzić czy nie zachodzą negatywne przesłanki dziedziczenia, ustalić czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne i komu przypadło w drodze dziedziczenia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 24 października 2001 r., III CZP 64/01, OSNC 2002, nr 5, poz. 61). W tym kontekście, po stronie sądu istnieje także obowiązek, aby ustalić na podstawie dostępnych instrumentów, w ramach odbieranego zapewnienia, czy wcześniej po tym samym spadkodawcy nie toczyło się już jakiejkolwiek postępowanie o stwierdzenie nabycia praw do spadku. Celem postępowania spadkowego jest bowiem stwierdzenie nabycia spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym w rozumieniu art. 677 k.p.c. W postanowieniu takim sąd musi wskazać wszystkich spadkobierców, a w związku z niepodzielnym charakterem omawianego postanowienia niedopuszczalne jest również uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku tylko co do niektórych spadkobierców (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 1971 r., III CRN 508/70). Przewidziane w art. 677 k.p.c. postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku ma charakter niepodzielny, obejmuje wszystkich

spadkobierców i wysokość udziału każdego z nich. Stwierdzenie nabycia spadku w stosunku tylko do niektórych spadkobierców jest niedopuszczalne (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 czerwca 1967 r., III CR 104/67, OSNCP 1968/2, poz. 24). Od zasady, że stwierdzenie dziedziczenia dotyczy całego spadku, istnieje wyjątek w przypadku stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego (art. 1029¹ k.c.). Dalszą konsekwencją takiego charakteru omawianego postanowienia jest to, że może ono ulec zmianie w trybie przewidzianym w art. 679 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 marca 1968 r., II CR 102/68). Zasady zaskarżania postanowienia wydanego na podstawie art. 679 § 3 k.p.c. są takie same jak postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, co oznacza, że można wnieść od niego apelację. Z treści uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie wynika, by zostało ono wydane w trybie art. 679 k.p.c. Zaskarżone postanowienie uprawomocniło się, nie zostało zaskarżone przez żadną ze stron.

Nie ulega wątpliwości, że rozstrzygnięcie prawomocnym orzeczeniem sądu w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku skutkuje odrzuceniem każdego kolejnego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Natomiast w okolicznościach niniejszej sprawy, pomimo prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Łodzi z 28 grudnia 1990 r. (IV Ns II 1668/90) w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po B. O., synu J. i W., zmarłym w dniu [...]1978 r. w Ł., Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi wydał zaskarżone orzeczenie. Tym samym postępowanie spadkowe na wniosek L. S., zakończone prawomocnym postanowieniem z 15 czerwca 2009 r., II NS 527/09 nie zostało prawidłowo przeprowadzone. Na skutek nieprawidłowego zastosowania art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. (w jego pierwotnym brzmieniu) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., doszło do sytuacji, w której o tym samym przedmiocie postępowania rozstrzygają dwa prawomocne orzeczenia.

Ze względu na zasadę powagi rzeczy osądzonej niedopuszczalnym jest, aby w obrocie prawnym występowały dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, niezależnie od ich treści. Poprzez wydanie zaskarżonego orzeczenia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku, pomimo prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie stwierdzenia

nabycia spadku po B. O. doszło do rażącego naruszenia prawa (art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), poprzez jego niewłaściwe zastosowanie (art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w jego pierwotnym brzmieniu), co wypełnia przesłankę z art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN.

W dalszej kolejności Sąd Najwyższy rozważył zarzut naruszenia konstytucyjnych zasad, praw i wolności człowieka i obywatela. Skarżący zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 2, art. 45 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.

Należy uznać, że poprzez wydanie zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP zasad: zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, jak też konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP).

Konstytucja RP w art. 45 statuuje zasadę prawa do sądu, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo do sądu realizowane ma być według reguł ustalonych przez ustawodawcę w procedurach stworzonych dla rozpoznawania spraw poszczególnych rodzajów. Z kolei przepisy te w aspekcie dotyczącym postępowania cywilnego, nakładają na sąd obowiązek badania z urzędu przesłanek, o których mowa w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., czy też w art. 379 pkt 3 k.p.c., niezależnie od etapu postępowania, na którym sąd powziął informację co do ich wystąpienia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19).

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym stwierdza, że wydanie dwóch orzeczeń spadkowych w okolicznościach niniejszej sprawy godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, jak również w zasady z niej wynikające, tj. zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także konstytucyjne prawo dziedziczenia i prawo do sądu. W sytuacji, kiedy na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa orzeczenia spadkowe, niezależnie od ich treści, uprawnione jest twierdzenie, że w sprawie nie może być mowy o uzyskaniu przez

uczestników postępowania spadkowego wiążącego stanowiska sądu, a powstała sytuacja tworzy stan niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie uzyskują jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu i prawem do dziedziczenia. Prawo do sądu obejmuje bowiem prawo wiążącego rozstrzygnięcia sprawy (zob. postanowienie TK z 16 marca 1999 r., SK 19/98). W sytuacji, kiedy na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa orzeczenia spadkowe, uprawnione jest twierdzenie, że w sprawie nie może być mowy o uzyskaniu przez uczestników postępowania spadkowego wiążącego stanowiska sądu, a powstała sytuacja tworzy stan niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie uzyskują jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu. Uzyskanie stwierdzenia nabycia spadku jest również niezbędne m.in. w postępowaniach wieczystoksięgowych i administracyjnych, zatem w przypadku funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch postanowień sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie ochrona prawna gwarantowana na gruncie Konstytucji RP staje się iluzoryczna, bowiem instytucja stwierdzenia nabycia spadku w takiej sytuacji nie może zrealizować przypisanych jej systemowo celów. Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że obowiązywanie w obrocie prawnym dwóch orzeczeń w przedmiocie nabycia spadku po B. O. jest sprzeczne z zasadą zaufania do państwa, prawem do sądu oraz prawem do dziedziczenia, co wypełnia przesłanki z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN.

Wobec stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie narusza zasady określone w art. 2, 45 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz w sposób rażąco narusza prawo przez niewłaściwe zastosowanie (art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c.) Sąd Najwyższy zważył, że zakwestionowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich postanowienie podlega uchyleniu, a postępowanie zainicjowane wnioskiem L.S. podlega umorzeniu ze względu na dyspozycję art. 91 § 1 u.SN, który inaczej niż w postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną w sprawie cywilnej (art. 398¹⁹ k.p.c.), nie przewiduje możliwości odrzucenia wniosku (pozwu) przez Sąd Najwyższy

z powodu przeszkody, która występowała już w chwili złożenia wniosku (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20).

Sąd Najwyższy miał na względzie charakter zaskarżonego postanowienia oraz art. 89 § 4 *in fine* ustawy o SN wskazujący, że nawet w wypadku nastąpienia nieodwracalnych skutków prawnych, w szczególności upływu 5 lat od wydania orzeczenia, Sąd Najwyższy wydaje orzeczenie, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN, jeżeli przemawiają za tym zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji.

Zasada demokratycznego państwa prawnego wyraża między innymi konieczność zapewnienia pewności co do prawa. Dlatego też postępowania nadzwyczajne, mające służyć wzruszeniu prawomocnych orzeczeń sądowych, dotyczyć powinny tylko najistotniejszych i najbardziej rażących wad wyroków bądź postanowień, a także takich wad postępowania. Nie mogą one bowiem zastępować kontroli instancyjnej i prowadzić do ponownego rozpoznania sprawy (por. wyrok NSA z 5 października 2017 r., II FSK 1286/17), co odpowiadać powinno konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności. Kolejne postępowanie w przedmiocie nabycia spadku po tej samej osobie jest niedopuszczalne na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., i dlatego wydane w jego wyniku postanowienie kreuje stan prawny niemożliwy do pogodzenia z zasadami demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W sprawie niniejszej należy uznać, że nie ma miejsca przypadek wystąpienia „nieodwracalnych skutków prawnych” postanowienia o stwierdzeniu nabycia praw do spadku, które ma charakter deklaratoryjny i które może zostać zmienione w trybie określonym w przepisach k.p.c.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 w zw. z art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN. oraz art. 115 § 1 i 1a u.SN uchylił postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 15 czerwca 2009 r., II Ns 527/09 i umorzył postępowanie. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, orzekł jak w sentencji postanowienia.

